

Træk fra min barndoms- og ungdomstid i Høm

Af smedemester Jens Peter Jensen

Da undertegnede for en del år siden boede i Veterslev-Høm kommune hørte jeg ofte folk fortælle om byerne og egnen. Ikke sjældent lød det: Ja, hvis nu smed Jensen, Høm, endnu havde levet, så kunne du have fået mange flere oplysninger. Ved henvendelse til familien fik jeg lejlighed til at se optegnelser, som N. P. Jensen havde foretaget, og jeg tog da en afskrift af dem. Jeg har fået tilladelse til at benytte disse optegnelser, og de bringes her i næsten uforkortet gengivelse, idet der kun er foretaget enkelte omplaceringer af de enkelte stykker og udeladt få helt lokale og private notater.

J. Lyshjelm.

Min far Rasmus Jensen kom 1870 ca. 28 år gammel til Høm, hvor han lejede den gamle, stråtækte smedie. Min far havde først lejet en gammel smedie i Tvindelstrup, den gamle smed hed Isak. Senere rejste han til Tolstrup, hvor han også lejede en gammel smedie – her hed den gamle smed Abraham, og for en ordens skyld kan oplyses, at den gamle smed i Mulstrup på den tid hed Jakob. I et gammelt hus ved smedien her i Høm boede en kone, som blev kaldt Skrædder Maren – hendes mand hed Kristoffer Olsen. I dette hjem var der en sypige, som hed Marie, og hende blev min far gode venner med, således at Marie blev min moder – en gudhengiven moder. Da min moder og far skulle giftes, kunne de ikke få nogen lejlighed, så min moder måtte rejse hjem til mine bedsteforældre, som dengang boede i Sandby i et lille hus med lidt jord til. Huset ligger der endnu, det første hus på højre hånd, når man kører over Susåen ad Næstved til. Der blev jeg født den 18. december 1872. Min moders skudsmålsbog viser, at da jeg var 5 mdr. gammel kom min moder og jeg til Høm,

J. Lyshjelm

og vi kom til at bo i et gammelt hus, som dengang lå på den spids, som er imellem landevejen og Sørupvejen. En gammel kone var død, og mine forældre fik den ledige lejlighed. Den bestod af en forstue og køkken, begge med toppede brosten, gangdøren var to halvdøre, og en stue med lergulv – der var to små vinduer. Vi boede i dette hus til september 1879.

Indboet bestod af 2 senge, et klædeskab, en kommode med stueuret op over, et bord med fire stole, flere kunne der vist heller ikke være. På kommoden var der et hvidt tæppe med fotografier oven på og en stålampe. Jeg tænker tit på, hvilket palads vores nuværende bolig må have været for min moder, da hun kom herhen, med 3 stuer, køkken og forstue.

Der var tre lejligheder i huset, og vi boede i den længst ud mod Sørupvejen. I den midterste boede nogle gamle folk, manden hed Ole og konen Stine Ols, og hos dem kom jeg ofte. Jeg husker engang, mine forældre skulle i byen, så jeg skulle være hos dem til de kom hjem. Jeg var blevet pyntet, og jeg stod på en gangbro over vejgrøften, da jeg kom til at træde et skridt tilbage og faldt på ryggen ned i vandet. Den gamle kone, som jeg var så glad for at være hos, fik travlt med at gøre mig ren.

Levefoden

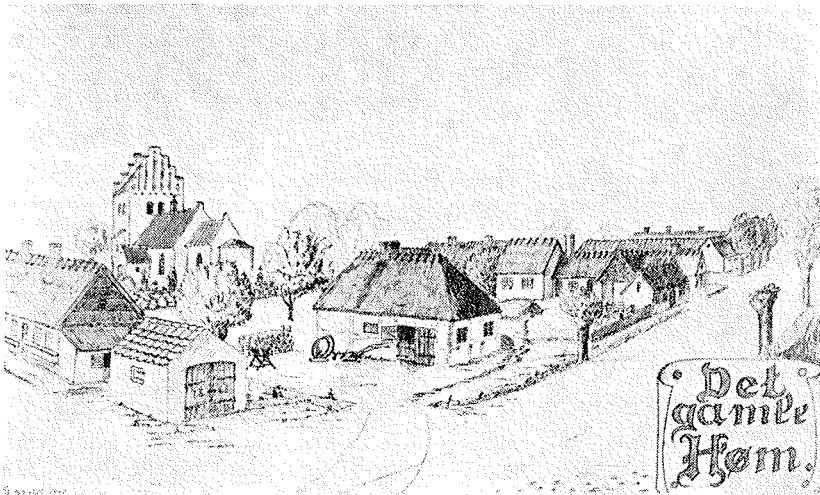
I minbarndom var levefoden ikke så høj, som den er nu. Vi smagte aldrig sigtebrød uden til højtiderne, men så fik vi også foruden sigtebrød både sylte, flæskesteg og andre gode ting, men når vi kom til Hellig tre kongers dag var julen forbi, og så begyndte vi igen med rugbrød, fedt og ost. På grund af min moders sygdom havde vi altid sigtebrød i huset, så når jeg var rigtig artig (hvad der sjældent hændte), kunne jeg få et sidestykke. Vi fik endog rugbrød til aften – om sommeren kl. 19,30 og om vinteren kl. 19,00.

Jeg er kommet til at tænke på, at i min skoletid var her store frugt-

Træk fra min barndoms- og ungdomstid i Høm

haver ved alle gårdene her i byen, og det var naturligvis forbudt at gå ind i dem og tage frugt. I denne henseende var jeg jo ikke bedre end andre børn, hvis vi kunne komme afsted med det, løb vi ind i haverne og tog de æbler, der lå på jorden. Jeg tænker tit på, at det var mærkeligt, at bønderne ikke sagde, at vi børn måtte komme ind og pille op, men de kom med en pisk og jagede os ud. Da vi blev lidt ældre, var det med at være gode venner med pigerne på gårdene for at få æbler. De måtte selvfølgelig heller ikke tage dem, men de gjorde det alligevel. Når frugten blev pillet ned, blev den lagt op på stue-loftet, men der kunne pigerne jo også tage den, så vi kunne altid få hos dem. Når vi så kom hen på foråret, blev frugten rådden, og så blev den båret ud på møddingen. – Så kan læserne jo selv tænke, hvad jeg mener om denne og mange andre ting, som de fattige ikke måtte få noget af.

En arbejdsmand fik dengang kun 75 øre om dagen om vinteren og

Tegning af G. Kæstel

J. Lyshjelm

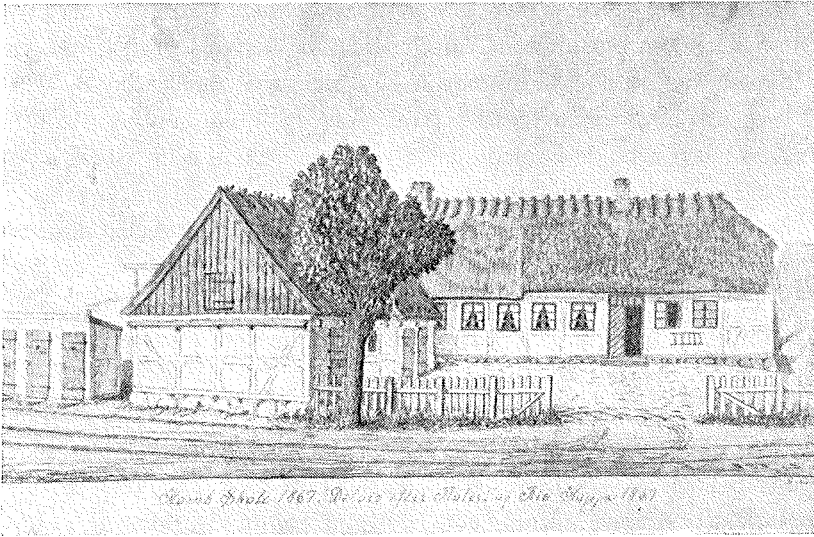
1 krone om sommeren + kost. I den tid var det ikke så knap tid på børn, så konen måtte være med at skaffe noget til huset enten ved at arbejde eller ved at gå ud og bede om noget. Som regel var det til at få en spand mælk eller lidt brugt tøj.

I mine drengeår og flere år efter var der her i Høm ikke nogen høker (som det hed i den tid), og som sådan kunne det jo hænde, at man stod og manglede et og andet: Kaffe, sukker, gryn og mel. Så var der ikke andet at gøre end at låne hos naboen, der var jo langt til Ringsted. Jeg husker en familie, som næsten altid manglede noget, så måtte børnene af sted med en kop eller en skål, og jeg husker også, at denne familie fik skyld for, at når de bragte det lånte tilbage, så manglede der altid noget i målet.

Ja, det var den tid, hvor folk var fattige, og det var store ting, når pigerne kunne få en bomuldskjole og drengene et par lærredsbukser og et par træsko. Hos os var der ikke fattigdom i den forstand, men jeg husker mange andre, der var meget fattigere, selv om de havde et lille stykke jord. Jeg mindes, hvordan det kneb med at betale smederegningen – det var ellers små penge dengang: prisen for 4 nye sko var 1 kr. 60 øre og 64 øre for at få 4 gamle sko lagt om. Der var mange ting, som kostede 10 øre, 15 øre og 25 øre.

Skolegang og konfirmation

Min skoletid var en evighed for mig, derimod var min konfirmationsforberedelse en herlig tid. Præsten var flink og venlig den vinter, han fik ellers skyld for at være streng. Der har måske været en årsag, nemlig den, at godsejerens datter og præstens egen plejedatter var blandt konfirmanderne. Vi var 9 børn i det hele, 5 drenge og 4 piger. Vi 5 drenge sad alle i en sofa, og jeg sad lige op ad kakkellovnen. En morgen faldt jeg i søvn, så præsten måtte vække mig. Jeg kom godt over det med salmerne og skriftstederne, skønt jeg havde svært ved at lære det, det var vist sjældent, jeg kunne det rigtigt, derfor var jeg også

*Træk fra min barndoms- og ungdomstid i Høm**Tegning af G. Kæstel*

spændt på, hvorledes det skulle gå på konfirmationsdagen, men den gik godt. Vi blev konfirmeret i Veterslev kirke, og så var det en regel, at vi fra Høm skulle stå nederst på kirkegulvet, altså stod jeg sidst, og da præsten kom til mig med overhøringen, sprang han lige over til pigerne.

Jeg ved ikke, om det var en undskyldning for mig, at jeg ikke fik lært det, men jeg måtte allerede dengang være med i smedien, og det var lige til kl. 7 om aftenen.

I konfirmationsgave fik jeg en stor træpibe, og den var kærkommen, jeg havde allerede begyndt at ryge tobak, så det havde jeg da lært.

Da jeg nu var konfirmeret, blev der ikke talt så meget om, hvad jeg skulle, for far sagde, at det var bedre at være smed end arbejdsmand, og det var det også.

*J. Lyshjelm**Ungdomstiden – Arbejde og kammeratligt samvær*

I min barndom og ungdom var der ikke så mange fornøjelser, som der er nu, det vil sige, vi morede os også dengang, men vi havde ikke så megen frihed. Vi havde først fyraften kl. 19,30, og søndag formiddag måtte vi arbejde i smedien, og på gårdene måtte de skære hakelse, feje gård og mange andre småting.

De unge samledes ved sprøjtehuset, hvor der blev spillet kegler. Der var ingen keglebane, men vi stod et stykke fra keglerne og kastede et lod mod dem – keglerne var hjemmelavede. Når der sidst på vinteren kom brænde hjem på gårdene, var der altid en eller anden, der kunne lave keglerne. De blev gemt fra det ene år til det andet, men der manglede altid nogle, og de måtte fornyes. Loddet var ca. 10" langt og 4-5" tykt, skåret af et rundt stykke. Der blev spillet om penge, der blev sat ind på en pot, d.v.s. en gammel hue, som en af os drenge måtte holde. Hvis man ramte ved siden af, måtte der sættes penge ind, og hvis man ramte et vist antal kegler, så fik man penge. Det var kun få øre, det drejede sig om. Dengang var der ikke så meget med kroner, men de var så meget mere værd, jeg husker, at vi for 50 øre kunne få 6 stk. smørrebrød – jeg har selv købt det mange gange på det Gamle Casino.

Mange aftener tilbragte vi i landevejsgrøften, som regel kom pigerne ud lørdag aften, og det kunne også ske en anden aften, så blev der danset ved sprøjtehuset med træsko på. I påskedagene blev der spillet langbold i Jakob Olsens stakhave (nu Hans A. Frederiksens gårdsplads). Til påske fik karlene, drengene og pigerne farvede påskeæg, de var hårdkogte, så de kunne holde til at kaste omkring med. De fik så mange, at de blev kede af dem til sidst. De to første påskedage var det meget sjældent, for ikke at sige aldrig, at jeg kunne være med til noget af alt dette, vi havde gerne travlt med redskaber, eller også måtte jeg være med til at save brænde, og det var jeg ikke rigtig glad for.

Træk fra min barndoms- og ungdomstid i Høm

I min ungdom var det almindeligt, at vi i høstens tid lukkede smedien og var med at høste. Jeg ville gerne være med, men fik aldrig håndslag til det, jeg blev så træt og måtte holde op. Det gik bedre med at binde op og slæbe sammen. Klokken blev ofte 10 om aftenen, inden vi var færdige til at gå hjem. Enkelte steder fik vi æbleskiver, når vi kom hjem, så klokken blev ofte 11, inden vi kom i seng. Daglønnen var ikke stor, men lidt fik vi da for det, og så kom vi med til høstgilde, hvor der blev danset i øverststuen – en mand med en violin var hele musikken. På „Hømgården“ kom alle håndværkerne altid med til høstgilde. Vi mødte til middag og spiste suppe, men vi måtte selv medbringe ske, kniv og gaffel. Der blev danset i vognporten, der var pyntet med gran og blomster overalt på væggene, og så var der tre musikere. Ud på aftenen fik vi punch og æbleskiver.

Forsamlingshus havde vi ikke i min ungdom, men vi dansede heller ikke så meget. Der lå en lille gård på Rødstensgårdens mark, Det

Den gamle smedie i Høm

J. Lyshjelm

lille Sted, som vi kaldte det. Her boede der en arbejderfamilie, og her holdt vi vore baller. Det kostede 1 kr., og så fik vi fri tobak og hvidtøl – ja, og musikken blev også betalt af den krone. Der var to violiner, den ene var Kristen Olsen, han brugte ikke noder. Han var en brodersøn af Jakob Spillemand, så der var musik i ham. Når der var en melodi, der blev fløjtet for ham, så kunne Kristen Olsen spille den, selv om han aldrig havde hørt den før.

Hvedebrøds- eller bassekoner

I min barndom og langt op i tiden havde vi her i byen, såvel som i andre byer, nogle gamle koner, som handlede med hvedebrød, disse blev kaldt hvedebrøds- eller bassekoner. Jeg kommer til at tænke på, at i Veterslev var der også en kone, som handlede med basser, hun hed Jøde-Grete. I mine tanker kan jeg endnu se hende gå forbi herude på vejen med to kurve på nakken, den ene foran og den anden bagved. Her havde vi to koner, der handlede med basser, den ene hed Stine Oles og den anden Sidse Per Anders. De gik eller kom til at køre til Ringsted hver lørdag efter brød, så havde de altid frisk brød til søndag, og så fik de udsolgt i løbet af ugen, men det kunne godt være lidt tørt sidst på ugen, og det blev da brugt til sødmælk og hvedebrød.

Jeg vil gerne beskrive, hvordan sådan to gamle koner boede. Sidse Per Anders boede i fattighuset sammen med en anden gammel kone, som hed Ane Snedkers. Sidse havde en skrap mund, så det var ikke så godt for Ane, men så vidt jeg ved, var Ane meget tålmodig. Jeg hørte aldrig, hun sagde noget, når hun blev skældt ud. Disse to havde hver sin himmelseng, men ellers måtte de være fælles om stuen. Hvordan de fik lavet mad, ved jeg ikke, men så vidt jeg kendte Sidse, så har Ane nok måttet klare sig selv.

Når jeg om aftenen sad henne hos Stine Ole, og det blev hen ad sengetid, så samlede hun asken omkring de tørvegumlinger, som var

Træk fra min barndoms- og ungdomstid i Høm

---

tilbage med ild i – på den måde havde hun ild om morgenen. Hendes mand, som altid gik tidligt i seng, som regel var han i seng, når jeg kom derhen om aftenen kl. 19,30 eller 20, havde pindet brænde ud, så det var let at få ilden til at blusse om morgenen, der skulle ikke bruges tændstikker.

Manden kunne, ligesom mange andre på den tid, godt lide brændevin. Når han en enkelt gang fik noget, for der var ikke penge til det hver dag, skønt det ikke kostede så meget, kunne det ske, at hun fik lidt for meget, og så skældte han konen ud for alt det, der var til. Der var en datter hjemme hos dem, hun ernærede sig ved at sy for folk, men hun og moderen tog sig det ikke nær, når Ole skældte ud, de var vant til det – og ind imellem sov Ole, og så var der fred.

Da de to gamle koner døde, kom der en ny, hun var gift, og der var en del børn i familien. Samtidig med de nye folk kom der et nyt samlingssted for byens karle og ungdommen i almindelighed. Karlene fra gårdene kom tidlige, når de havde spist deres mælkegrød, så samledes de der, og manden fortalte nogle rørende historier – de havde vist ikke meget med virkeligheden at gøre, men tiden gik med det. Jeg var selvfølgelig også med i selskabet, men kunne ikke komme så tidligt, vi havde ikke fri før klokken 7, og så skulle vi vaskes med sæbe, karlene på gårdene vaskede sig i vandtruget, men uden sæbe. Jeg måtte næsten hver aften smede træskojern, og det var af to grunde. For det første havde jeg ikke fred for folk, de skulle have skoet deres træsko, og for det andet havde jeg ikke penge på anden måde til at købe basser for. Jeg husker, at jeg var kommet til at skylde 35 øre, og det blev skrevet med kridt på bjælken, for at det ikke skulle glemmes. En aften kom jeg derhen, mens denne gæld stod på bjælken, og jeg havde ingen penge at købe for, men ville gerne have en basse. Manden pegede op på bjælken og sagde, du kan vel nok se, hvad der står deroppe, så jeg ved ikke, om du kan få mere på kredit. Jeg lovede højt og helligt, at jeg nok skulle få det betalt. Nu var gælden altså 45 øre, og det var

J. Lyshjelm

mange penge for mig. Jeg fik kun 10 øre for et sæt (træsko)beslag og mere end to sæt fik jeg ikke lavet på en aften – mange gange ikke mere end et sæt.

Husmandskår

Tidligere var der flere huse i byen, som hørte til Sørup, og der var en jordlod til disse huse. Disse lodder var på 3 tdr. land og stammende fra udskiftningen, men de var alle placeret ude bag i marken, så disse husmænd havde ikke meget ud af den jord. De havde en ko, og så kunne de vel nok fede en gris. Jeg husker godt, at konerne gik ud at malke – de havde en krans på hovedet, og der kunne spanden stå, således at de kunne bære mælken på hovedet og samtidig binde en huse. Det var langt at gå, når koen skulle flyttes, men der var som regel nogle børn, som kunne gå ud at flytte. Manden måtte jo gå på arbejde hver dag, men det var også meningen – jorden måttet passes om søndagen.

Omkring 1900 blev der udstykket en gård, og derved kom Østergade. Konerne på disse ejendomme måtte gå på Hømgården for at malke. De skulle stå op kl. 3 om morgenen, fordi de skulle være på malkepladsen kl. 4, og så var de hjemme kl. 7. De havde da malket 25–30 køer, og for dette arbejde fik de 43 øre. Det samme gentog sig om aftenen, så skulle de være der kl. 4 og kom hjem kl. 6½–7, og igen havde de tjent 43 øre, ialt 86 øre på en halv nat og en halv dag, og det gentog sig dag efter dag og år efter år – folk var fattige, og de var nødt til at tjene de penge.

Ildebrand

Den 10. maj 1886 brændte Toftegården. Branden begyndte i et lille parcelliststed, der lå lige ud for gadekæret, men ilden bredte sig mod vest, så der brændte flere huse og som nævnt Toftegården.

Der var mange mennesker i byen den nat. Det begyndte at brænde

Træk fra min barndoms- og ungdomstid i Høm

lidt før kl. 5 om eftermiddagen, og det varede længe, før der kom folk udensogns fra. Når der var ildebrand i den tid, varede det længe, før der kom sprøjter, man skulle først uden for byen og se, hvor langt det var borte, og så skulle brandfogeden have sagt folk til – før var der ingen, der kom. Der gik bud på den måde, at en eller to kom rendende sognet rundt, og så skulle folk have spændt for og have læsset et par brandtønder, som skulle være på hver gård. Om sommeren var disse tønder utætte – de skulle være fulde af vand, når man kørte hjemmefra, men når man kom til brandstedet, var vandet løbet af. Sprøjten var som regel kommet først, men før vognene kom med vand, kunne den jo ikke sprøjte. Sprøjten gav ikke meget, selv om der var vand på, det vil altså sige, at man aldrig kom til en ildebrand, før det hele var brændt. Alle husmænd og arbejdsfolk skulle også møde til ildebrand – nogle skulle pumpe og andre skulle møde med spande og andre med lygter, hvis det var nat. Der var også nogle, der var redningsmandskab. Smeden var som regel sprøjtefører.

Da jeg selv blev bosiddende i sognet, blev jeg også sprøjtefører, og vi blev kaldt til brand i et hus, der lå på Trosbjergbakken, fordi det brændte oppe ved skorstenen. Da jeg kom ned med sprøjten, var der for det første ikke noget vand, og sprøjten var så tør, at den heller ikke kunne give noget, så der blev rejst en stige op til skorstenen, og så blev der båret nogle spande vand derop, og det så tilsyneladende ud til, at ilden var slukket. Konen i huset havde sat mad på bordet, og vi kom ind og skulle spise midt på aftenen. Da kom der tilfældigvis en mand forbi, og han så, at det brændte og kom ind og fortalte det. Det kan nok være, at vi fik travlt, men da sprøjten ikke kunne noget, var der ikke andet at gøre end redde, hvad der reddes kunne, bl. a. blev bordet med maden reddet, men huset brændte.

Erindringer nedskrevet november 1944
af smedemester N. P. Jensen.